CHRISTIANITAS

Inkvizícia a jej vzťah k panovníkom a Cirkvi

Georges Romain

22. marca 2020 *História*

Oprávnenosť inkvizície

P. Lacordaire podal o tejto inštitúcii nasledujúcu definíciu: „Inkvizícia je súd, zriadený svojho času v niektorých kresťanských krajinách, aby za spolupráce občianskej a cirkevnej moci vyšetroval a potláčal skutky smerujúce k podkopávaniu náboženstva.“

Predovšetkým je zrejmé, že účelom inkvizície nebolo vnucovať katolícku vieru tým, ktorí k nej nepatrili. Cirkev obracala a obracia ešte pohanov a neveriacich, posielajúc k nim svojich misionárov, ktorí riskujú aj svoj život.

Avšak, pokiaľ Cirkev a štát celkom rozumne usúdili, že tí, ktorí ku katolíckemu náboženstvu nepatrili, nemali schopnosť ho prijať, zároveň usúdili, že nikto nemá právo ho napádať a škodiť mu. Štát a Cirkev konali teda v inkvizícii len to, čo každá vláda koná proti útočníkom na štátne zriadenie a zákony.

Tu obzvlášť konali Cirkev a štát rozumne, pretože náboženstvo bolo vtedy správne považované za najdôležitejší statok. Jednali rozumne, pretože kresťanstvu, víťazovi nad pohanstvom a barbarstvom, boli kresťanské národy zaviazané za svoju morálnu a rozumovú superioritu. Práve z tohto vysokého stanoviska treba túto otázku pozorovať.

Už len zrušenie otroctva stačilo na to, aby mu túto superioritu zabezpečilo. Aristoteles, tento grécky veľduch, povedal: „Medzi ľuďmi sú jedny bytosti prirodzene slobodné, druhí sú tvormi, pre ktorých je užitočné a spravodlivé, aby žili v otroctve. Otroci sa líšia od zvierat len tým, že postrehnú rozum u slobodných ľudí bez toho, že by ho vedeli sami používať.“ Básnik Lucanus vraví: „Ľudské pokolenie je stvorené len pre niektorých ľudí.“ Taká bola múdrosť starých Grékov a Rimanov.

Kresťanstvo bolo teda doslovne osloboditeľom ľudského pokolenia už len preto, že vyhlásilo zrušenie otroctva, emancipáciu ženy a priznalo právo všetkým ľuďom. Bolo ním však po všetkých stránkach.

Po stránke morálnej: keď bol stredovek na svojom vrchole, tak bol predovšetkým obdobím cnosti, cti, rytierskosti a všetkých šľachetných a vznešených citov.

Po stránke rozumovej: Victor Cousin o stredoveku vyhlásil: „Stredovek je obdivuhodne plodný na najkrásnejšie veci, ktoré kedy svet videl.“ Mená ako Alkuin, Suger, Vincence de Beauvais, sv. Bernard, Roger Bacon, Albert Veľký, sv. Tomáš Akvinský, Dante atď. oprávňujú úsudok slobodomyseľného filozofa. Práve v stredoveku boli založené slávne univerzity: toulouská, parížska, salamanská, cambridgská, montpellierská a medzi mnohými inými aj nemenej slávna univerzita pražská.

Od stredoveku sa datuje postupné oslobodzovanie národov, práva obcí a miest, ktoré vtedy boli na vyššej úrovni ako sú dnes. Zo stredoveku pochádzajú mocné a kvitnúce slobodné robotnícke spoločenstvá (cechy), zrušené revolúciou, pretože boli kresťanské. Gutenberg, vynálezca kníhtlače, Krištof Kolumbus, objaviteľ

Ameriky, žiaria na konci tejto epochy. Žiadna iná nemá viac nárokov na náš obdiv a našu úctu.

Nanešťastie ju mnohí nepoznajú kvôli falzifikátom, ktorými históriu prekrútila revolúcia a antiklerikalizmus. Vynikajúci historik Augustin Thierry to povedal: „Verejná mienka, čo sa dejepisu týka, je dokonale falošná a presiaknutá lžou.“ Chateaubriand, Guizot, Littré, Victor Duruy, Hyppolite Taine, Renan, Lecoy de la Marche, Démolins, de Montleon, ako aj Thierry opravili pravdy sfalšované antiklerikálmi. De Tocqueville, ktorý bol spočiatku ako mnoho iných v omyle, vyhlásil: „Keď som začal so štúdiom histórie, bol som plný predsudkov proti Cirkvi, keď som skončil, bol som plný úcty k nej.“

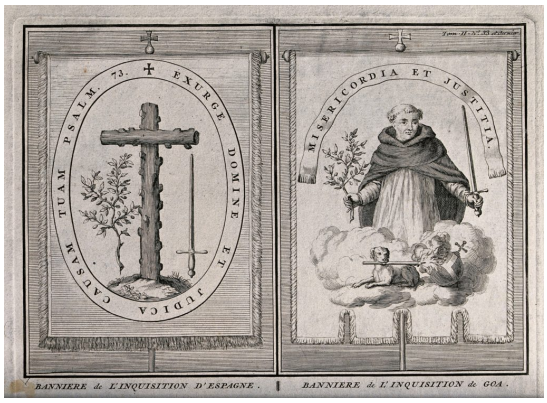

Zdroj: commons.wikimedia.org

Preto teraz chápeme, že v tejto dobe vrúcnej viery štát prenasledoval rušiteľov tohto náboženstva, ktoré bolo príčinou morálnej veľkosti kresťanských národov. Boli to nepriatelia spoločnosti samotnej. Kresťanstvo bolo v stredoveku pôvodcom pokroku všetkého druhu, zatiaľ čo do krajín, kde bolo násilne odstránené, sa vrátilo otroctvo a barbarstvo. Prekvitanie prvých cirkví na Východe je známe: Jeruzalem, Antiochia, Alexandria, Smyrna, Efez. Boli preslávené svätcami a veľduchmi akými sú: Tertullián, sv. Cyprián, Arnobius, Laktanius a sv. Augustín. A hľa, akonáhle mohamedánstvo nastúpilo v týchto krajinách namiesto kresťanstva, akonáhle bol kríž nahradený polmesiacom a evanjelium koránom, už sú pod jarmom tureckej šable. Ešte nedávno bolo povraždených okolo 300 000 kresťanov v Arménsku (kniha bola vydaná v roku 1901 pozn. red.)

Tento dvojaký dôkaz z dejín o dobrodeniach Cirkvi a hroznom úpadku, privodenom jej protivníkmi, nepopierateľne ospravedlňuje princíp inkvizície. Jej účelom bolo uchrániť pred porušením mravné, rozumové, politické a spoločenské dobrodenia spôsobené kresťanstvom; mimo neho neznáme alebo stratené. Zo stanoviska vlasteneckého a kresťanského nebolo nič oprávnenejšieho.

Inkvizícia a Cirkev

Ľud oklamaný obvyklými klamstvami protiklerikálnej tlače sa domnieva, že kňaz bol v inkvizícii sudcom, katom a nakoniec, že pápeži ovládali všetky nitky tejto inštitúcie. Koľko falošných predstáv tu nachádzame! …

Pri inkvizičných súdoch zastával kňaz úlohu porotcu ako pri našich porotách. Občianski sudcovia mu položili len túto otázku, na ktorú jedinú bol oprávnený odpovedať: Je obžalovaný odpadlíkom, bludárom, zatvrdeným heretikom alebo nie? Akonáhle bol obžalovaný usvedčený z viny podľa občianskeho zákona, nepatril viac Cirkvi. Bol zločincom štátnym a štát vyniesol rozsudok a trest stanovený občianskou spoločnosťou.

Pápežstvo založilo pápežský apelačný súd, ku ktorému sa mohli odvolať všetci nespravodlivo odsúdení. Lev. X. exkomunikoval inkvizítora Torquemadu r. 1521 pre jeho krutosť, nedbajúc na protesty cisára Karola V. Caranza, toledský arcibiskup, bol 8 rokov väznený inkvizíciou bez ohľadu na sťažnosti pápeža a Tridentského koncilu.

V Ríme bol inkvizičný súd nazývaný rímskou kongregáciou svätej inkvizície. Ten nepodpísal ani jeden rozsudok smrti. Anglický historik Gibbon priznáva, že inkvizícia udržujúc poriadok a jednotu, vyžiadala si nekonečne menej životov, než šíriaci sa protestantizmus, rozsievajúci všade nesvornosť a občianske vojny. Len v samotnom Anglicku dala „dobrá“ kráľovná Alžbeta popraviť okolo 43 000 obetí; Henrich VIII., jej otec, okolo 70 000.

Štát nemohol dopustiť, aby sa útočilo na náboženstvo hrubým násilím, ako to robili albigénci a protestanti. Albigénci zavraždili Petra z Castelnau, pápežského legáta, vyslaného, aby s nimi dojednal dohodu. Bola proti nim vyhlásená krížová výprava a Simon z Montfortu ich porazil. Na koho padá zodpovednosť za tento boj?

Po náboženskej konferencii v Poissy sa protestanti, ktorí boli v tomto diskusnom súboji odrazení a porazení, chopili zbraní. Boli porazení pri Dreux, Saint-Denis, Jarnac a Moncontour. Coligny, ktorý dal Poltrotom de Méré zavraždiť vojvodu de Guise, ovládal myseľ Karola IX. Potom zosnoval proti nemu spolčenie, aby ho zabil, taktiež aj Katarínu Medicejskú a druhého vojvodu de Guise. Malo sa to uskutočniť 24. augusta, na deň sv. Bartolomeja. Protestanti sa ale chytili do vlastných pascí. Hlavní sprisahanci sa votreli do Louvru, aby tam smrť priniesli, avšak nepredpokladali, že tam smrť nájdu.

Zdroj: wikipedia.com

Najvierohodnejšie správy o tom nachádzame v učenom diele Kervyna de Lettenhoven, člena belgickej akadémie, nazvanom: Hugenoti a Geuxovia. Poučíme sa v ňom, že Bartolomejská noc, nech by sme ju posudzovali čo najprísnejšie, bola len správne odmeranou odplatou v obrane proti zločinným útočníkom, ktorí sa chytili do vlastnej pasce. A predsa, koľko ľudí ešte nájdeme, čo vytýkajú katolíkom Bartolomejskú noc! Buď je to ignorancia alebo komédia.

Človek sa skutočne sám seba pýta, či má brať vážne podobné výčitky a na tie odpovedať. … Keby premýšľali, tak by si povedali, že predsa najzúrivejší protivníci inkvizície sú účastníci a obdivovatelia Revolúcie, ktorá sa

opovážila postaviť heslo: sloboda, rovnosť, bratstvo. Uvidíme, ako ho prevádzala v praxi.

Louis Prudhomme, spolupracovník Chaumetov a priateľ mladého Robespierra, odhaduje počet revolučných obetí na 900 000 – obesených, postrieľaných, zahrdúsených, utopených, gilotínovaných…

Myšlienka zaviesť zvláštny súd, ktorý by prenasledoval bludárov, sa vyskytla prvýkrát v 12. storočí na koncile vo Verone roku 1184, na žiadosť cisára Fridricha Barbarossu. Skutočný pôvod inkvizície sa datuje rokom 1203. Pápež Inocenc III. vydesený napredovaním herézy v južnom Francúzsku poveril dvoch mníchov z cisterciánskeho rádu úlohou kázať proti bludárom. Roku 1204 menoval pápež veľkoinkvizítorom v Languedocu svojho legáta Petra z Castelnau, ktorý bol v roku 1208 zavraždený bludármi. Sv. Dominik vtedy kázal v Languedocu spoločne s biskupom z Osmy.

Lateránsky koncil roku 1215 a Toulouský koncil roku 1219 vyhlásili inkvizíciu za stály súd. Gregor IX. jej roku 1233 udelil veľkú autoritu. Na konferencii v Melune roku 1255 jej kráľ Ľudovít Svätý udelil svetské schválenie. Inkvizícia bola postupne zriadená v Languedocu, Provensálsku, Lombardii roku 1224, v Catalonii r. 1232, v Aragónsku roku 1233, v Romagni r. 1252, v Toskánsku r. 1258, v Benátkach r. 1289.

V Španielsku bola zriadená r. 1481 na žiadosť Izabelli Kastílskej a Ferdinanda Aragónskeho a v Protugalsku na opätovné naliehanie kráľa Jána III. Vo Francúzsku bola zrušená, akonáhle sa vyplienilo bludárstvo Albigéncov.

O inkvizícií sa vyskytuje trojaká chybná mienka. Ľudia si predstavujú, že kňaz bol v nej:

1. sudcom

2. vykonávateľom rozsudku

3. a nakoniec, že Cirkev s pápežom ovládala všetky nitky tejto inštitúcie a mala to vo svojich rukách.

Ad 1. Na inkvizičných súdoch nezastával kňaz žiadnu inú úlohu okrem tej, akú majú porotcovia pri súčasných porotách. Úlohu kňaza môžeme prirovnať k úlohe súdneho psychiatra, ktorý je predvolaný k porote, aby konštatoval rozumový stav obžalovaného a teda jeho morálnu zodpovednosť. V tomto prípade lekár nijako nie je zodpovedný, ak bude obžalovaný na základe jeho lekárskeho dobrozdania odsúdený.

Ad 2. Čo sa výkonu trestu týka, to bolo kňazovi úplne cudzie. Jeho úloha sa obmedzovala na to, čo konajú dnes väzenskí kňazi, ktorí sprevádzajú odsúdeného až na popravisko, nabádajúc ho ku kajúcnosti a dôvere, poukazujúc na milosrdenstvo Božie, ktorého sa mu dostane, až si zločin odpyká. Kto si predstavuje túto obvyklú úlohu kňaza v inkvizícii inak, tak ten považuje pamflety za históriu alebo svoju obrazotvornosť za skutočnosť.

To by sme mali odpoveď k prvým dvom bodom, akú zákonom stanovenú úlohu mali kňazi v inkvizícii.

Inkvizícia a panovníci

Otec Lacordaire v kapitole o inkvizícii, z ktorej sme vyššie citovali, uvádza charakteristickú udalosť o toledskom biskupovi Caranzovi, ktorý napriek opätovným protestom Pia IV. a Tridentského koncilu, vtedy zvolaného, bol držaný španielskou inkvizíciou vo väzení osem rokov. Voltaire napísal, že „inkvizícia na Sicílii bola privilégiom koruny v ešte väčšej miere než v Kastílii a nie rímskym súdom; pretože na Sicílii je kráľ pápežom.“ Tu máme dôkaz, ako „mocne“ zasahovala Cirkev v inkvizícii.

Joseph de Maistre a Lacordaire mali pravdu: tri storočia histórie, pokiaľ sa týka Cirkvi, sú trvalou a zrejmou lžou. Všade sa ujal a prevláda predsudok, že na Cirkev padá zodpovednosť z trestov vynesených cisárskymi a kráľovskými inkvizítormi. Svetskí panovníci boli všade vo svojich krajinách pánmi inkvizície. O jej zavedenie sa zasadzovali a z viacerých dôvodov, jednak zákonných, jednak aj zločinných, trvali na tom, aby bola naďalej udržovaná.

Prvý zákonný dôvod bol prospech štátu. Ten si vyžadoval jednotu tohto štátu a preto proskriboval bludárske učenia, ktoré mohli byť pre jednotu nebezpečné. A práve na základe tej istej zásady proskribujú francúzski republikáni monarchistické idey, pretože, ako oni sami hovoria: republiku rozdvojujú a roznecujú boje a nepriateľstvo. Druhý zákonný dôvod zavedenia inkvizície je obrana a ochrana náboženstva.

Avšak zo žiarlivosti vladárov nastúpili na inkvizíciu neskôr pohnútky menej vznešené a menej nezištné. Tento súd postavený pod ich právomoc slúžil často ich pýche a ctižiadostivosti. Videli v ňom prostriedok, ako rozšíriť svoju moc, uchvátiť práva Cirkvi, ktorej pomoc síce prijímajú, ale kontrolu jej nemienia ponechať. Videli v ňom prostriedok ako prenasledovať – pod zámienkou ľahko vymyslenou – všetkých, ktorým niečo záviděli: šľachticov, hodnostárov a aj duchovných.

Nakoniec v tomto súde videli pohodlný prostriedok ako ukojiť buď svoju pomstychtivosť alebo lakomosť, pretože peňažné pokuty a konfiškácie majetku plnili štátnu pokladňu a aj ich pokladňu. Či práve z tejto ohavnej pohnútky neboli templári odsúdení na upálenie? Kráľ Filip Krásny dychtil po ich ohromnom bohatstve.

Zdroj: wikipedia.com

Zhrnutie faktov

Aby sme aspoň trochu svetla vniesli do tejto vážnej a spletitej otázky, bolo by potrebné zhrnúť ju do mnohých bodov. Stanovme však len tieto body, ktoré, podľa nášho názoru, vyplývajú z nestranného skúmania udalostí:

1. Inkvizícia bola zavedená pápežom na žiadosť svetských kniežat, s pomocou Cirkvi.

2. Jej súdy sa skladali z osôb svetských a duchovných

3. Duchovenstvo zastávalo úlohu porotcov; len osoby svetské zastávali úrad sudcov ako pri našich porotách; len oni vynášali tresty, stanovené občianskou spoločnosťou.

4. Kniežatá, zavádzajúc inkvizíciu, boli vedené dvomi pohnútkami: prospechom štátu a ochranou náboženstva.

5. Neskôr sa táto inštitúcia zvrhla, pretože sa veľmi často k prvým dvom pohnútkam pridala pýcha, ctižiadosť, pomstychtivosť a hrabivosť.

6. Pápeži vystupovali stále proti neporiadkom a krutostiam, ale nie vždy boli uposlúchnutí.

7. V Ríme, kde svetská vláda bola zároveň aj cirkevnou, prevládala vo všeobecnosti miernosť, zatiaľ čo v Španielsku a Francúzsku vyčíňala ukrutnosť.

Prevzaté z knihy G. Romain – Inkvizícia, Praha 1901, krátené redakciou

URL adresa článku: https://christianitas.sk/inkvizicia-a-jej-vztah-k-panovnikom-a-cirkvi/